

Соціалізм загальною, так як ідея національності, є виразом тєї самої ідеї гуманності. Та про соціалізм поговоримо окремо; тут ще згадаємо про иньний елемент ідеї гуманності.

Маю на думці **інтернаціоналізм та космополітизм**. В самій ідеї гуманності лежить те, що кожда нація має рівне право здійснити в собі людскість; відси випливає гідка всесвітньої організації вської людскости. Практичні потреби ведуть крок за кроком до сєї організації. Иній вже наука та мистка, народне господарство, капіталізм та поодинокі стани з'організовані інтернаціонально.

З ідеї людскости виростає не тільки ідея національності, але також ідея космополітизму. Та космополітизм космополітизмови не рівня. Англієць, Француз, Німець, Росіянин розуміє під космополітизмом властиво плановане своєї власної нації та мови; менші малі нації знаходять ся в иньнім положенню. Та й їм годї відтягнути ся від усесвітньої організації. У нас вирінув рівночасно з ідеєю національності славянський космополітизм, як зовсім справедливо назвав Гавличек чеське славянолюбство. Історія учиє, що односторонній централізм невіддільний не тільки в малім, але і в більшій та великій, що він мусить набрати життя через автономію природних, господарських, культурних та національних організацій. Иній той старший космополітизм, як його сформулював лібералізм, уступає перед більшим справедливим рухом до неситуваної інтернаціональної організації самостійних культурних народів. Через се уступає в зад і держава перед ідеєю національності.

II.

СОЦІЯЛІЗМ.

Етичні соціалістичні напрями, передовім Марксам. — І соціалізм є гуманний. — Марксів та Енгельсів «реальний гуманізм». — Економізм: так прозваний історичний чи економічний матеріалізм. — Марксов аморалізм (лібералізм).

Соціалістичний рух у своїх найдавальних цілях є одним із численних гуманітарних рухів. Слово соціалізм значить майже те саме, що: злука, тісніше здружене людий.

При кінці XVIII. віку проголошено права чоловіка. В іме-